

Státní služba

Březen 2019

Dne 14. února 2019 byl pod č. 35/2019 Sb. publikován zákon, kterým se mění zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 150/2017 Sb., o zahraniční službě a o změně některých zákonů (*zákon o zahraniční službě*). O obsahu vládního návrhu novely zákona o státní službě jsme na tomto místě informovali v dubnu 2018. V souladu s již tehdy vyjádřeným očekáváním doznal návrh v průběhu projednávání v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky nikoli nepodstatných změn. Je tedy namístě připomenout stručně již dříve popsané změny zákona, jež v režii projednávání obstály, a podrobněji popsat změny doplněné na základě pozměňovacích návrhů.

Novela zákona o státní službě

1. Účinnost novely

Vzhledem k ne úplně standardní situaci, jež potvrzuje, že člověk nemůže tak úplně věřit všemu, co vidí na vlastní oči, navíc napsanému v právním předpisu, se v úvodu zmiňme o okamžiku nabytí účinnosti novely zákona o státní službě.

Poté, co dne 14. února 2019 byla zaslána částka Sbírky zákonů č. 15, obsahující zákon č. 35/2019 Sb., zasáhla sekci pro státní službu vzedmutá vlna obav vyjadřovaných jejími pozornými čtenáři. Uveřejněný schválený text obsahuje ustanovení o nabytí účinnosti dnem 1. ledna 2019. To však neznamená, že by zákon nabýval účinnosti zpětně. Z nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 22/13 ze dne 12. listopadu 2013 a rozsudku Nejvyššího správního soudu 4 Ans 5/2007 ze dne 28. listopadu 2008 vyplývá, že v případě stanovení účinnosti právního předpisu dnem předcházejícím jeho publikaci se použije ustanovení § 3 odst. 3 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, a tedy právní předpis nabude účinnosti patnáctým dnem po jeho vyhlášení ve Sbírce zákonů. Novela zákona o státní službě provedená zákonem č. 35/2019 Sb. **tak nabyla účinnosti dne 1. března 2019.** Od tohoto data také začínají běžet lhůty pro provedení některých úkonů stanovené citovaným zákonem.

2. Změny v oblasti výběrových řízení na služební místa představených

Jak jsme již zmínili minule, cílem provedených změn je umožnit širšímu okruhu odborníků a kvalifikovaných uchazečů hlásit se na služební místa představených při zachování podmínky určité délky relevantní praxe. K podstatnému **rozšíření okruhu možných účastníků výběrových řízení z řad osob stojících dosud mimo státní službu** dochází především v druhých kolech výběrových řízení, přičemž druhé kolo výběrového řízení bude současně kolem posledním, neboť dosavadní třetí kola již zákon o státní službě po novele neobsahuje.

Oproti vládnímu návrhu došlo v oblasti úpravy výběrových řízení ke změně tolika v otázce **podmínek pro vyhlášení druhého kola**, pokud se v prvním kole nepodařilo služební místo představeného obsadit. Před novelou bylo vyhlášení dalšího kola výběrového řízení ve všech případech podmíněno tím, že ve výběrovém řízení nikdo neuspěl (sem spadají i případy, kdy nikdo neuspěl proto, že se nenašel odvážlivec, který by se o to byl i jen pokusil). Vládní návrh novely předpokládal, že **další (tedy druhé) kolo výběrového řízení se vyhlásí vždy**, pokud služební místo představeného nebylo obsazeno, to znamená i tehdy, označila-li výběrová komise některého z uchazečů za úspěšného, ale nebyla uzavřena dohoda o výběru nejvhod-

nějšího žadatele. Výsledkem námitek některých poslanců je kompromisní řešení spočívající v tom, že v případě výběrových řízení na služební místa vedoucích oddělení a ředitelů odborů zůstane zachována dosavadní úprava (přechod do druhého kola jen tehdy, pokud v prvním nebyl nikdo úspěšný), zatímco pro ostatní služební místa (náměstka pro státní službu, personálního ředitele sekce pro státní službu, státního tajemníka, vedoucího služebního úřadu, náměstka pro řízení sekce, ředitele sekce) bude uplatněno volnější pravidlo, tedy druhé kolo bude vyhlášeno vždy, když se v prvním kole nepodaří služební místo obsadit. Úprava je odůvodněna zájmem na efektivnějším obsazování služebních míst, neboť se jeví jako neúčelné opakovat první kolo výběrového řízení se stejným okruhem možných uchazečů, když současně tato služební místa nelze obsadit jinak než výběrovým řízením.

3. Úprava systému služebního hodnocení

Úpravy v oblasti služebního hodnocení se dotýkají vymezení období, za něž se provádí pravidelné hodnocení, stanovení okruhu hodnotitelů představených na vyšších stupních řízení, hodnocených oblastí, výsledků hodnocení i opravných prostředků. Zůstává zachována vazba mezi výsledky služebního hodnocení a osobním příplatkem. Důvodem pro odvolání ze služebního

místa představeného bude dosažení jak nevyhovujících, tak dostačujících výsledků služebního hodnocení, což souvisí s rozšířením škály možných výsledků služebního hodnocení. Opakované dosažení nevyhovujících výsledků zůstává důvodem pro rozhodnutí o skončení služebního poměru. V zájmu zpružnění reakce na změny kvality výkonu státního zaměstnance se založila **možnost provedení dílčích služebních hodnocení mezi pravidelnými hodnoceními**. Jako opravný prostředek proti služebnímu hodnocení jsou upraveny **námítky**.

Projednávání v Poslanecké sněmovně přineslo změnu vymezení minimálního období, v němž musel státní zaměstnanec vykonávat službu, aby mohlo být provedeno jeho služební hodnocení. **Minimálním hodnoceným obdobím je 60 odsloužených dnů** (tedy dnů, v nichž státní zaměstnanec vykonával službu po převážnou část směny), v případě mimořádného hodnocení (hodnocení státního zaměstnance, který dosáhl nevyhovujících výsledků) činí minimální hodnocené období 90 dnů. Minimální hodnocené období bylo proti vládnímu návrhu prodlouženo ze 40 na 60 dnů, čímž se kruh uzavřel a finální úprava odpovídá návrhu, který byl předmětem meziresortního připomínkového řízení.

S ohledem na zpoždění, které nabralo schvalování návrhu zákona, byla doplněna **přechodná ustanovení** týkající se služebního hodnocení. Nejdůležitějším je pravidlo, **že služební hodnocení za rok 2018 se provede podle dosavadních právních předpisů**. První služební hodnocení státního zaměstnance, služební hodnocení podle potřeby nebo na žádost státního zaměstnance lze provést nejdříve za období, které zahrnuje alespoň 60 odsloužených dnů od nabytí účinnosti novely. Prvními služebními hodnoceními, která se budou provádět již podle nové právní úpravy, tak budou zřejmě „přechodová“ služební hodnocení podle § 155 odst. 10 zákona o státní službě.

Spolu s novelou zákona o státní službě nabylo dne 1. března 2019 účinnosti též **nařízení vlády č. 36/2019 Sb.**, o podrobnostech služebního hodnocení státních zaměstnanců a vazbě osobního příplatku státního zaměstnance na vý-

sledek služebního hodnocení a o změně nařízení vlády č. 304/2014 Sb., o platových poměrech státních zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů. Toto nařízení vlády dodržuje strukturu předchozího nařízení vlády upravujícího podrobnosti provádění služebního hodnocení. Je stanoven podíl jednotlivých hodnocených oblastí na výsledku služebního hodnocení (20 % znalosti, 20 % dovednosti, 60 % výkon státní služby z hlediska správnosti, rychlosti a samostatnosti v souladu se stanovenými individuálními cíli), bodová klasifikace hodnotících kritérií 0, 1, 3, 5, 7 je nahrazena klasifikací 0, 1, 2, 3, 4 body. Horní hranice výše osobního příplatku je stanovena u vynikajících výsledků služebního hodnocení 50 % platového tarifu nejvyššího platového stupně v platové třídě, do které je zařazeno služební místo, na kterém státní zaměstnanec vykonává službu, u velmi dobrých výsledků 40 %, u dobrých výsledků 30 % a u dostačujících byla ponechána možnost přiznání osobního příplatku do výše 10 %. Asi nejvýznamnější změnu představuje **podstatná redukce hodnotících kritérií**, kterých bude napříště 7, respektive u představených 9. Tato kritéria budou jednotně uplatněna pro hodnocení všech státních zaměstnanců, neboť byla opuštěna dřívější konstrukce širší palety kritérií, z nichž vybíral služební orgán kritéria vážící se ke služebním místům ve služebním úřadu.

S účinností od 1. března byl vydán rovněž nový **služební předpis** náměstka pro státní službu č. 1/2019, kterým se stanoví postup při provádění služebního hodnocení státních zaměstnanců, reagující na změny právní úpravy služebního hodnocení. K tomuto služebnímu předpisu je opět publikováno odůvodnění, které má povahu metodického doporučení.

4. Přesuny bez výběrového řízení

Zákon o státní službě dosud obsahoval jako výjimku z obsazení volného služebního místa institut, pro nějž se slangově vžilo označení **„přesun ve třídě“**. Podmínky pro uplatnění tohoto přesunu jsou takové, že jej lze uskutečnit v rámci téhož služebního úřadu, v témže oboru služby, na služební místo v téže nebo nižší platové třídě, u představených na služební místo té-

hož nebo nižšího stupně řízení. Státní zaměstnanec musí splňovat všechny předpoklady a požadavky stanovené pro nové služební místo. S tímto postupem musí souhlasit státní zaměstnanec a musí se na něm dohodnout nový bezprostředně nadřízený představený se služebním orgánem.

Novela především přináší rozšíření využití tohoto institutu na přesun nejen v rámci jednoho služebního úřadu, ale **v rámci soustavy služebních úřadů** podřízených témuž ústřednímu správnímu úřadu (tedy v rámci resortu). Přesuny se mohou uskutečnit jak horizontálně, tak vertikálně, státní zaměstnanec zařazený například v Okresní správě sociálního zabezpečení Zlín může být zařazen do České správy sociálního zabezpečení nebo do Ministerstva práce a sociálních věcí, případně do Pražské správy sociálního zabezpečení apod. Postup je podmíněn **písemnou dohodou nového služebního orgánu s novým bezprostředně nadřízeným představeným a v souladu s § 162 odst. 3 zákona o státní službě také souhlasem dosavadního služebního orgánu**, přičemž o zařazení státního zaměstnance na jiné služební místo **rozhodne nový služební orgán**. Cílem této úpravy je zvýšení flexibility obsazování služebních míst. Lze předpokládat, že se bude využívat především k postupu v hierarchii služebních úřadů a rovněž by měl usnadnit situaci státním zaměstnancům, kteří budou chtít změnit služební působišť, nikoli však příslušnost k resortu, z důvodu přestěhování.

Možnost využít „přesunu ve třídě“ v rámci služebního úřadu nebo resortu je doplněním § 201 odst. 3 zákona o státní službě dána i státním zaměstnancům, kterým byla v rámci aplikace přechodných ustanovení zákona o státní službě při přijímání do služebního poměru udělena výjimka z předpokladu vzdělání, respektive kteří jako představení v rámci „přesoutěžení“ obhájili setrvání na služebním místě představeného.

Jako určitý zárodek kariérního postupu vynikajících státních zaměstnanců se v zákoně objevuje možnost zařadit nebo jmenovat státního zaměstnance bez výběrového

řízení i na volné služební místo zařazené v platové třídě o jednu vyšší, než bylo jeho dosavadní služební místo. Podmínkou kromě jiného je, že státní zaměstnanec dosáhl dvakrát po sobě vynikajícího služebního hodnocení. Ostatní podmínky, tedy že se jedná o služební místo v témže služebním úřadu, respektive resortu, témže oboru služby a u představených na stejném stupni řízení a že státní zaměstnanec splňuje předpoklady a požadavky nutné pro obsazení takového místa, zůstávají zachovány.

Poslední změnou na tomto poli je umožnění mírného kariérního postupu i omezenému okruhu státních zaměstnanců, kteří jsou limitováni dosaženým vzděláním. Uvedené řešení se týká pouze státních zaměstnanců zařazených na služebním místě **v 9. nebo 10. platové třídě, pro které splňují stanovené vzdělání.** Pokud tento státní zaměstnanec vykonává službu **ve stejném oboru služby nejméně po dobu 4 let a opakovaně** dosahuje ve služebním hodnocení **vynikajících výsledků**, otevírá se možnost, aby byl zařazen na služební místo zařazené v platové třídě o jednu platovou třídu vyšší, přestože pro toto služební místo nesplňuje stanovené vzdělání. Takový státní zaměstnanec ovšem musí splňovat ostatní předpoklady a požadavky pro výkon služby na novém služebním místě. Tento postup se, na rozdíl od případů zmíněných výše, **netýká služebních míst představených.** Postup lze uplatnit jak v rámci téhož služebního úřadu, tak v rámci celého resortu. V souvislosti s touto změnou jsou v nařízení vlády o platových poměrech státních zaměstnanců doplněna pro účely stanovení platového stupně pravidla odpočtu započitatelné praxe z důvodu nedosažení požadovaného vzdělání.

5. Obsazování služebních míst v pracovním poměru

Změna § 178 zákona o státní službě umožňuje **obsazovat služební místa, na nichž státní zaměstnanci dočasně nevykonávají službu** (například z důvodu mateřské a rodičovské dovolené), osobou v pracovním poměru na dobu určitou i v případě, že tato **osoba nesplňuje vzdělání** stanovené

pro dané služební místo. Tento postup lze uplatnit za splnění alespoň jedné ze tří následujících podmínek. Musí se jednat buď o osobu, **která v uplynulých deseti letech vykonávala správní činnosti nebo činnosti obdobné nejméně po dobu 4 let**, nebo o osobu, **jež splňuje vzdělání stanovené pro služební místo zařazené v platové třídě o jednu platovou třídu nižší**, případně o osobu, **jež získává studiem vzdělání stanovené pro služební místo, které se shoduje i se stanoveným odborným zaměřením vzdělání.** Takovými osobami však nelze dočasně obsadit služební místa představených.

Ještě odvážnější řešení přináší nový § 178a zákona o státní službě. Toto nově vložené ustanovení umožňuje obsazování volných služebních míst zařazených v 10. a vyšší platové třídě, jež se na základě výběrového řízení **opakovaně nepodařilo obsadit**, osobou v pracovním poměru na dobu určitou, která nesplňuje vzdělání stanovené pro služební místo, avšak **dosáhla alespoň středního vzdělání s maturitní zkouškou. Předpokladem je, že si tato osoba vzdělání doplní.** S ohledem na zásadu profesionality není tento postup umožněn u služebních míst představených. **Pro doplnění vzdělání** stanoveného pro služební místo se umožňuje **přijetí těchto zaměstnanců do služebního poměru**, na které má takový zaměstnanec nárok.

Doba trvání pracovního poměru je stanovena tak, aby zaměstnanci umožnila zahájit studium, zohledňuje standardní dobu studia a připočítává též doby, o něž lze podle právních předpisů studium prodloužit. V krajním případě tak může být doba trvání pracovního poměru sjednána až na 9 let, pokud se jedná o osobu s maturitní zkouškou, která si má doplnit vysokoškolské vzdělání v magisterském stupni.

Zaměstnanec je povinen zahájit studium do dvou let od vzniku pracovního poměru. Neučiní-li tak, jeho pracovní poměr ze zákona skončí. Pracovní poměr skončí rovněž dnem následujícím po dni, kdy se služební úřad dozví, že zaměstnanec ukončí vzdělávání nebo studium jiným než

řádným způsobem, případně je-li z okolností zřejmé, že studium nebude moci ukončit řádným způsobem. Zákon konstruuje též nezbytné kontrolní oprávnění služebního úřadu a povinnost vyšší odborné školy nebo vysoké školy sdělit služebnímu úřadu na základě jeho žádosti informaci o průběhu vzdělávání nebo studia příslušného zaměstnance.

Skutečnost, že tito zaměstnanci nesplňují požadované vzdělání, bude zohledněna při stanovení započitatelné praxe způsobem stanoveným v § 6a nařízení vlády o platových poměrech státních zaměstnanců.

6. Některé další změny

Úřednické zkoušky

Novela výslovně zakotvuje **povinnost složit úřednickou zkoušku do 12 měsíců ode dne, kdy státní zaměstnanec začal vykonávat službu v jiných nebo dalších oborech služby** (týká se státních zaměstnanců ve služebním poměru na dobu neurčitou, kteří vykonávají službu v jiném oboru zpravidla v důsledku převedení, zařazení nebo jmenování na jiné služební místo). Důsledkem nesplnění této povinnosti je převedení na jiné služební místo, kde není vykonávána služba v oboru služby, v němž státní zaměstnanec úřednickou zkoušku nevykoná. Uvedená povinnost se týká nejen státních zaměstnanců, kteří budou službu v novém oboru služby vykonávat po účinnosti novely, ale též těch státních zaměstnanců ve služebním poměru na dobu neurčitou, kteří již vykonávají službu v nějakém oboru služby, v němž nemají složenou úřednickou zkoušku. Lhůta 12 měsíců pro splnění povinnosti jim začala běžet 1.března 2019.

Další změnou v oblasti úřednických zkoušek je **odstranění povinnosti státního zaměstnance požadovat o opakování úřednické zkoušky do 30 pracovních dnů po doručení zprávy o jejím neúspěšném vykonání.**

Obory státní služby

Zákon nově stanoví **maximální počet oborů služby, jež je možné stanovit pro služební místo.** Na služebních

místech představených může být vykonávána služba nejvýše ve 4 oborech služby, na ostatních služebních místech ve 3 oborech služby. Součástí řešení problému vysokého počtu oborů na jednotlivých služebních místech je i nové nařízení vlády č. 1/2019 Sb., o oborech státní služby, jež nabude účinnosti 1. července 2019.

S uvedenou úpravou je spojen i dílčí zásah do ustanovení upravujícího právo státního zaměstnance odmítnout vyřizovat služební úkoly, které **nepatří do oboru služby**, v němž vykonává službu. Státní zaměstnanec má i nadále právo odmítnout vyřizovat služební úkoly, které nepatří do oboru služby, v němž vykonává službu, **to ale neplatí**, spadá-li služební úkol **do působnosti organizačního útvaru**, v němž je zařazeno jeho služební místo.

Služební působnost

Služební působnost státního zaměstnance se nově vymezuje jako **obec, ve které státní zaměstnanec pravidelně vykonává službu**, nikoliv jako obec, ve které má sídlo služební úřad nebo jeho organizační útvar. V případě služebních míst, jež nejsou umístěna v téže obci, jako sídlo služebního úřadu nebo jeho organizačního útvaru, dojde k narovnání právního a faktického stavu. Pokud v důsledku změny právní úpravy vymezení služební působnosti dojde u státního zaměstnance k jeho změně, vydá služební orgán **do 3 měsíců ode dne nabytí účinnosti** tohoto zákona **rozhodnutí** o určení služební působnosti.

Služební předpisy

Výslovně se upravuje **oprávnění** vedoucího služebního úřadu nebo státního tajemníka **vydat služební předpis přímo závazný** pro státního zaměstnance, který vykonává službu v podřízeném služebním úřadu, zaměstnance v pracovním poměru vykonávajícího činnosti podle § 5 v podřízeném služebním úřadu a osobu ve služebním poměru podle jiného zákona zařazenou k výkonu služby **v podřízeném služebním úřadu**, je-li pro podřízené služební úřady nezbytná jednotná úprava organizačních věcí služby.

Předpoklad vzdělání na 12. platové třídě
Dochází ke zmírnění předpokladu vzdělání stanoveného pro 12. platovou třídu, kdy se nově stanoví alternativa v podobě vysokoškolského vzdělání získaného studiem **v bakalářském studijním programu**. Tato změna bude mít dopad na státní zaměstnance s bakalářským vzděláním, kteří vykonávali službu na služebním místě zařazeném ve 12. platové třídě na základě výjimky ze vzdělání udělené podle § 201 zákona o státní službě, neboť se jim pro účely stanovení platového stupně již nebude provádět odpočet ze započitatelné praxe.

Důvody pro odvolání ze služebního místa státního tajemníka

Pozměňovacím návrhem bylo do novely doplněno **vynětí státních tajemníků z kárné odpovědnosti a dále doplněna možnost odvolat je ze stejných důvodů jako náměstka ministra vnitra pro státní službu**, tedy pokud zvlášť závažným způsobem poruší služební kázeň nebo se dopustí zaviněného jednání, jímž naruší důstojnost své funkce nebo ohrozí důvěru ve své nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování, nebo pokud po dobu delší než 6 měsíců nevykonává státní službu. Uvedená úprava vyvolala poměrně rozsáhlou debatu, a to nejen na parlamentní půdě. Podrobnější rozbor této úpravy by však přesahoval účel tohoto článku.

Postavení náměstků člena vlády

Novela **upřesňuje postavení** takzvaných „politických náměstků“. Náměstek člena vlády bude **ze zákona oprávněn dávat státním zaměstnancům příkazy k výkonu státní služby** (tedy ukládat služební úkoly a jejich plnění řídit a kontrolovat), a to **v rozsahu stanoveném členem vlády ve vztahu k působnosti služebního úřadu nebo k úkolům svěřeným členovi vlády**.

Součástí návrhu je i dílčí **novela zákona o zahraniční službě**, již se reaguje mimo jiné na úpravu služebního hodnocení v zákoně o státní službě a na aktuální poznatky z praxe.

Závěrem připomeňme některé **kroky, které musí služební orgány učinit v nejbližším období po naby-**

tí účinnosti novely zákona o státní službě. Ve lhůtě do 3 měsíců od účinnosti novely (tedy do 31. května 2019) je třeba vydat **rozhodnutí o stanovení oborů služby** těm státním zaměstnancům, kteří dosud vykonávají službu ve více než třech oborech, respektive čtyřech, jedná-li se o představené. Ve stejné lhůtě je třeba vydat **rozhodnutí o určení služebního působnosti**, pokud dochází k jeho změně v důsledku změny § 4 odst. 3 zákona o státní službě. U státních zaměstnanců, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání v bakalářském stupni a jsou zařazeni nebo jmenováni na služebních místech **ve 12. platové třídě, je třeba zohlednit změnu v zápočtu praxe**. Pokud by neuplatnění dosavadního odpočtu praxe znamenalo postup v platovém stupni, vzniká na něj nárok k 1. březnu 2019. Státní zaměstnanci ve služebním poměru na dobu neurčitou, kteří ke dni účinnosti novely vykonávají službu v nějakém oboru služby, pro nějž nemají složenou úřednickou zkoušku (respektive její zvláštní část), jsou povinni **do konce února 2020 tuto zkoušku složit**. Bylo by vhodné, aby dotčení státní zaměstnanci byli na tuto povinnost ze strany služebních úřadů upozorněni.

S ohledem na omezený rozsah článku mohly být změny popsány jen obecně, nikoli do detailů. Těm, kdož by se pídili po podrobnějších informacích týkajících se novely zákona o státní službě, lze doporučit sledování internetových stránek Ministerstva vnitra v části věnované státní službě. Zde je zveřejněno neoficiální úplné znění zákona o státní službě, materiál obsahující konsolidovanou důvodovou zprávu zahrnující i odůvodnění pozměňovacích návrhů, budou zde k dispozici vzory některých úkonů. Sekce pro státní službu připravuje úpravy metodických pokynů k provádění výběrových řízení a ke změnám služebního poměru, které budou reagovat na změny právní úpravy. Sekce pro státní službu je rovněž připravena zodpovídat dotazy služebních úřadů týkající se aplikace nové právní úpravy. ■

Mgr. Iva Hřebíková, ředitelka odboru systemizace, organizace a koordinace státní služby MV ČR.